

de la història de la cultura i de les idees literàries del nostre segle XV. Així, per exemple, podem constatar l'interès de Joan Bulons i de la seva obra *Lectura artis generalis* en la difusió del lul·lisme a Itàlia, o la importància de les *Resolutiones Capituli Cathedralis Gerundensis* d'Andreu Alfonsello per a entendre els fets històrics ocorreguts entre els anys 1462 i 1482 o el que representa el *Chronicon* de Pere d'Arenys per al coneixement de la història interna dels dominics a Catalunya, amb dades interessants referents a Girona; per altra banda, resulten també atractius els comentaris de tipus lingüístic a què donen motiu Arnau de Fonolleda, el *uir litterarum amantissimus* com li deia Valla, o Bartomeu Mates, que en paraules del doctor J. M. Casas i Homs emprava un llatí que semblava un «romance latinizado», o el gironí Dalmau de Raset amb el seu llatí poc polit i farcit de catalanismes, o, en fi, Pere Badia, en qui es fa evident una gran preocupació per la gramàtica i la filologia en general.

Fins ara no disposàvem de cap llibre que reunís en un treball de conjunt totes aquestes dades d'una època tan esplendorosa com va ésser el segle XV. Ara ha arribat aquell *dies laetus* amb què jo, en una ocasió, vaig voler significar l'esperança i la benaurança de poder disposar algun dia d'una obra com aquesta.

En la *Introducció* l'autora ens informa de les dificultats i complicació de les seves recerques en una qüestió d'un abast tan gran i no dona el tema per esgotat, ans pensa en la possibilitat de noves incorporacions i diu que «l'estudi restarà obert a qualsevol dada encara amagada en arxius i biblioteques». El llibre, doncs, afegeix als seus mèrits i a l'interès del seu contingut, els mèrits i l'interès de poder ésser el punt de partença de noves recerques i de nous estudis.

Esperem que Mariàngela Vilallonga, després d'aquest seu «primer intent» continuarà treballant en aquest aspecte tan interessant i tan engrescador de la literatura llatina a casa nostra; ella sap prou bé que el camí per recórrer és molt llarg, si, com ella mateixa va escriure en una ocasió, el recorregut pot ésser, potser, des de Pacia, bisbe de Barcelona, fins als autors del segle XVIII, que en els seus tractats mèdics, teològics i filosòfics encara utilitzaven el llatí com a mitjà d'expressió.

Dolors Condom i Gratacòs

Quan el flabiol refila

MITJANS, Rafael i SOLER, Teresa
Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies.
 Transcripcions i anàlisis musicals de Jaume Aiats.
 Editorial Altafulla, "El Pedrís", núm. 29,
 Barcelona 1993.

En referir-se a la creació poètica, el poeta anglès V. H. Auden teoritzava sobre la complexitat del gènere, dient-nos que el parnàs té moltes mansions; és a dir, que aquesta força proteica té innombrables registres i varietats. Això també ho podríem afirmar de la cultura popular que és oberta a tots els vents, multidisciplinària. Aquesta hidra de molts caps presenta encara molts temes d'interès per estudiar, com ara són els de la música popular i tradicional, la dissecció d'una certa concepció del món consagrada per un l'ús immemorial que ara se'n desfà a les mans a una velocitat de vertigen.

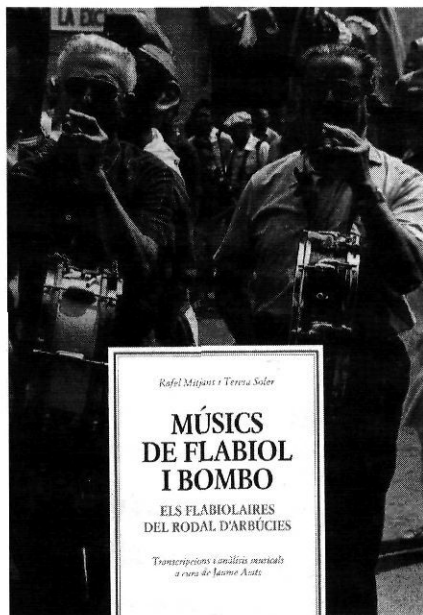
Si passem a analitzar el llibre motiu d'aquesta reflexió, veiem com en el camp del lleure, moltes festes tradicionals i populars han portat o porten encara l'acompanyament i el segell d'uns instruments musicals senzills i rústics com són el flabiol i el bombo, un clixé que ja surt en la mitologia dionisiaca, en l'expressió

joglaresca i pastoril de totes les èpoques i països? Qui no recorda aquella literatura rural modernista amb el rerafons dels costums socials i les festes on intervenia el sac de gemecs acoblat al flabiol i el bombo? L'heroi de *Josafat* de Prudenci Bertrana en seria també un bon exemple. Del flabiol, derivat del llatí *flare*, «bufar», n'hi ha també una rica iconografia i innombrables referències en contes i rondalles populars.

Ara, Rafael Mitjans i Teresa Soler, amb la col·laboració de Jaume Aiats, autor de les anàlisis musicals, han dedicat una monografia molt interessant, centrada en la zona d'Arbúcies i rodalies del Montseny i les Guàrdies, a esrudiar l'activitat dels músics d'aquests dos instruments. D'extracció pagesa, la majoria d'aquests músics es dedicaven també a acompanyar goigs, a participar en el ball del contrapàs, a tocar per ells sols entre aquelles solituds boscanes. Alguns són constructors d'instruments, d'altres toquen repertoris de música de ball. De tot això en parlen els protagonistes entrevistats al llibre, que desgranen com són, com es construïxen i es toquen els instruments. Uns altres personatges preguntats confessaran que han canviat aquest instrument per un altre de més adient i modern, de com hi ha hagut una fossilització del repertori, etc. D'aquesta nòmina d'obres n'hi ha una tria exemplar i molt completa a la fi del volum, amb la música de les partitures.

L'època estudiada va des del final del segle XIX, quan el bosc encara s'explotava a ple rendiment i per tant hi havia una gran activitat social entre pagesos i bosquetans, fins als nostres dies on aquesta tradició està en retrocés, i és un pàl·lid reflex d'altres diades millors.

Dos són al meu entendre els eixos d'aquest estudi. D'una banda hi ha una anàlisi sòcio-cultural prou exhaustiva que explica les referències al lleure d'un món

rural en vies d'extinció, format principalment per gent de bosc, pagesos i jornaleres que treballaven a la muntanya. En ser persones que es movien d'un lloc a l'altre per raons de feina, aquesta mobilitat assegurava un contacte directe entre instrumentistes que els permetia de confrontar tècniques, melodies i costums. De l'altra, hi trobem l'interès per explicar com la vila d'Arbúcies era productora de flabiols artesans donada l'existència d'una petita indústria manufacturera i artesana dedicada al treball de la fusta.

Aquests flabiolaires, màxims representants del lleure en un món rural, tocaven també una música viva, del dia, en balls de veïnat i en festes familiars, ben sovint peces castellanques que mostren fins a quin punt a qualsevol racó de món de la nostra petita terra hi viu amarada, també, fent servir una llicència de la sociolingüística, una diglòssia musical.

Així, doncs, el llibre desfà el tòpic que els instrumentistes de flabiol i bombo toquessin només repertori de ball tradicional de muntanya, les caramelles, etc. Això sí, aquesta producció que arribava fins allà on no hi havia la música de la ràdio o el tocadiscos, anava molt lligada al món rural que ha sofert moltes transformacions des dels anys seixanta amb l'èxode, per manca de sortides professionals, de molta d'aquesta gent camí de la ciutat, amb la consegüent pèrdua de tot aquest cabal lírico-instrumental.

Els autors del llibre i els entrevistats insisteixen també en la poca valoració social d'aquest tipus de música. De vegades el flabiol i el tambor han estat desdenyats com a instruments melòdics de qualitat pels musicòlegs i el gran públic perquè donaven una tonada poc refinada i basta.

Des d'ara, la recerca etnogràfica té un nou llibre ple d'interès que pot obrir el camí a noves interpretacions d'una realitat local que molts no coneixíem. De com uns estudiosos experts, que han tingut l'ajut dels testimonis orals, que han fet recerques biogràfiques i un treball de camp acurat, han sabut treure tota la música, amb sons molt aguts, d'una senzilla canya rústica.

Pep Vila

La preservació del passat recent

ANORO, F. COSTA, L. FIGUERAS, N. LLINÀS, J.
Veïnats, camins i cases de pagès.

Aproximació històrica als termes de Sils i Vallcanera.

Ajuntament de Sils. Arxiu Municipal de Santa Coloma de Farners, 1993.

84 pàgines + 1 mapa (84 x 63 cm).

Quan un municipi duplica la població en cent anys, quan l'hàbitat passa de la dispersió a la concentració, quan l'economia agrària és substituïda per la industrial, les coses canvien. Les transformacions comporten una sensació de pèrdua de patrimoni col·lectiu transmès de generació en generació: un parlar, uns costums, una divisió territorial, uns noms de lloc, una música, uns sobrenoms... Si aquesta sensibilitat es capta des de les institucions i des dels elements actius de la població, hi ha «la necessitat o el deure (...) de fer una aportació, per modesta que sigui, a la preservació de coses que hom percep com a moridores i que veu amenaçades». Així s'expressen a la introducció l'equip de treball que ha realitzat el llibre que ressenyem.

Es tracta d'una obra estructurada en vuit capítols. En el primer es presenten els aspectes físics i ambientals, segueix

l'estructuració del terme municipal, les dues parròquies de Vallcanera i Sils, els veïnats (el poble, la Granota, Massabè, la Barceloneta i les Mallorquines). A continuació s'analitza detingudament la tipologia de les cases de pagès segons la disposició de la teulada, amb tot un seguit de croquis i dibuixos complementats amb fotografies generals i de detall, que documenten les etapes constructives.

No s'oblida un apartat dedicat a la toponímia en sentit ampli. Partint del fogatge de 1497 publicat per Josep Iglésies, i arribant fins l'amillament de 1951, s'intenta inventariar els noms de lloc, amb una classificació dels noms de casa (noms de persona, vegetació, trets personals i socials, animals, estris i altres). L'etimologia o la variació dels noms ens obre molts interrogants, especialment quan només disposem d'informació oral.

D'acord amb el títol, un altre aspecte tractat és les vies de comunicacions, un tema poc present en les monografies de caràcter local. La funció dels camins no és únicament la de vies per circular, sinó també delimitar i articular i cohesionar veïnats. Els precedents romans i medievals marcaren sens dubte una configuració vial sobre el territori. La característica principal de Sils fins la segona meitat del segle XIX era la de la manca d'un nucli central, fet que feia més important una bona xarxa de camins veïnals. La informació cartogràfica és valuosa, especialment a través dels mapes del 1808 i del 1851. L'arribada del ferrocarril, el 1862, estimularà la millora de les comunicacions terrestres, alhora que afavorirà l'augment demogràfic, com s'exposa en el penúltim capítol, la població.

L'evolució del poblament es fa difícil d'avaluar amb la confusió dels recomptes en assignar els termes de Vallcanera i les Mallorquines a Sils o bé a Riudarenes. Els

